

Kingdom of the Netherlands

Analiza alocațiilor bugetare și a procesului de achiziții publice în mun. Chișinău privind reparația și întreținerea infrastructurii rutiere pentru anul 2018

Comunitatea pentru
advocacy și politici
publice „WatchDog.MD”
www.watchdog.md
Tel: +373 68 390 028
contact@watchdog.md

Autor: Ion Potlog

Bugetarea și realizarea bugetului alocat pentru reparația și întreținerea infrastructurii rutiere	3
Contractul privind delegarea de gestiune a serviciului public de întreținere a infrastructurii rutiere în mun.Chișinău către ÎM Regia "EXDRUPO"	5
Analiza procesului de achiziții publice	6
ÎM Regia "EXDRUPO"	7
ÎM REI "LUMTEH"	9
Direcția generală transport public și căi de comunicație.....	10
Riscuri ce derivă din gestionarea defectuasă a managementului proiectelor și a licitațiilor	14
Concluzii și recomandări strategice	15

Acest material a fost realizat în cadrul proiectului "Drumuri bune pentru Chișinău", finanțat de Uniunea Europeană și Guvernul Estoniei prin programul „Facilitarea acțiunilor regionale a societății civile din vecinătate”, gestionat de Asociația de Politici pentru o Societate Deschisă (PASOS) și cofinanțat de Ambasada Olandei în proiectul „Consolidarea statului de drept și democratic: contribuția societății civile” prin ”Programul Fondului de responsabilitate”. Opiniile exprimate la eveniment nu reflectă în mod necesar poziția finanțatorilor.

Analiza alocațiilor bugetare și a procesului de achiziții publice în mun. Chișinău privind reparația și întreținerea infrastructurii rutiere pentru anul 2018

Bugetarea și realizarea bugetului alocat pentru reparația și întreținerea infrastructurii rutiere

În baza anexei nr.22 la decizia Consiliului municipal Chișinău nr.15/1 din 22.12.2017, au fost aprobate alocațiile bugetare ale Direcției generale transport public și căi de comunicație (în continuare - Direcția), prevăzute pentru anul 2018, în valoare totală de 879,906.8 mii MDL. Ulterior, la 26 martie 2018, Direcția a prezentat spre coordonare și aprobare în cardul ședinței operative a serviciilor municipale, programul revizuit de întreținere a infrastructurii rutiere pentru anul 2018.¹ Valoarea agregată a programului revizuit pentru finanțarea proiectelor de infrastructură publică indică o diminuare cu 18,000 mii MDL² (*de la 25 mln MDL la 7 mln MDL pentru reparația și întreținerea căilor de comunicație suburbane*) și excluderea din program a lucrărilor din contul proiectului *Reabilitarea străzilor centrale și modernizarea iluminatului public al centrului mun. Chișinău* în valoare totală de 78,493.9 mii MDL.

Totodată, în procesul analizei rapoartelor lunare privind procesul de realizare a bugetului, identificăm că 99%, valorile aprobate în decembrie 2017 pentru anul bugetar 2018 sunt echivalente cu cele reajustate în martie 2018 (figura 1). Situația devine mai disproporționată în luna iulie 2018 când au fost operate noi ajustări de proiecte și alocații bugetare (*ex. bugetul alocat pentru procurarea tehnicii specializate crește cu 8mln MDL de la 4mln MDL aprobate inițial; bugetul proiectul străzii Mesager, Ciuflea, Izmail, Bouicani str. Ion Creangă a fost diminuat cu 9mln MDL din cei 10mln MDL bugetați inițial; apar noi proiecte destinate suburbiilor, cum ar fi comuna Țânțăreni; suplinirea bugetului alocat ÎM Regia "EXDRUPO"*) rezultatul cărora pare a fi mai mult nuanțat politic și mai puțin în baza principiilor cost-eficiență. De asemenea, revizuirea trimestrială a planului anual, ne poate comunica că sistemul de gestionare a informațiilor ce stau la baza planificării bugetare este defectuos și nu se bazează pe o strategie medie și de lungă durată. Orice plan analizat, utilizează din plin termeni generali care definesc lucrările și serviciile ce urmează a fi întreprinse înloc să folosească termenii reglementați, fapt ce permite autorității să interpreteze ulterior, la proprie discreție, configurarea cererilor de oferte, astfel afectând simțitor principiul competitivității în cadrul licitațiilor datorită spontanietății pe care mizează. La fel, am putea deduce că instituția primăriei nu ar avea o viziune și o strategie clară de suplinire a deficitului bugetar având în vedere principiul echității investițiilor de lungă durată, lucru suficient de critic pentru responsabilii de dezvoltarea municipiului.

¹ <https://chisinau.md/libview.php?l=ro&idc=403&id=21561&t=/Presa/Comunicate-de-presa/Programul-municipal-de-reparatie-si-intretinere-a-infrastructurii-rutiere-pentru-anul-2018/>

² <https://chisinau.md/public/files/Program-municipal05b21.pdf>

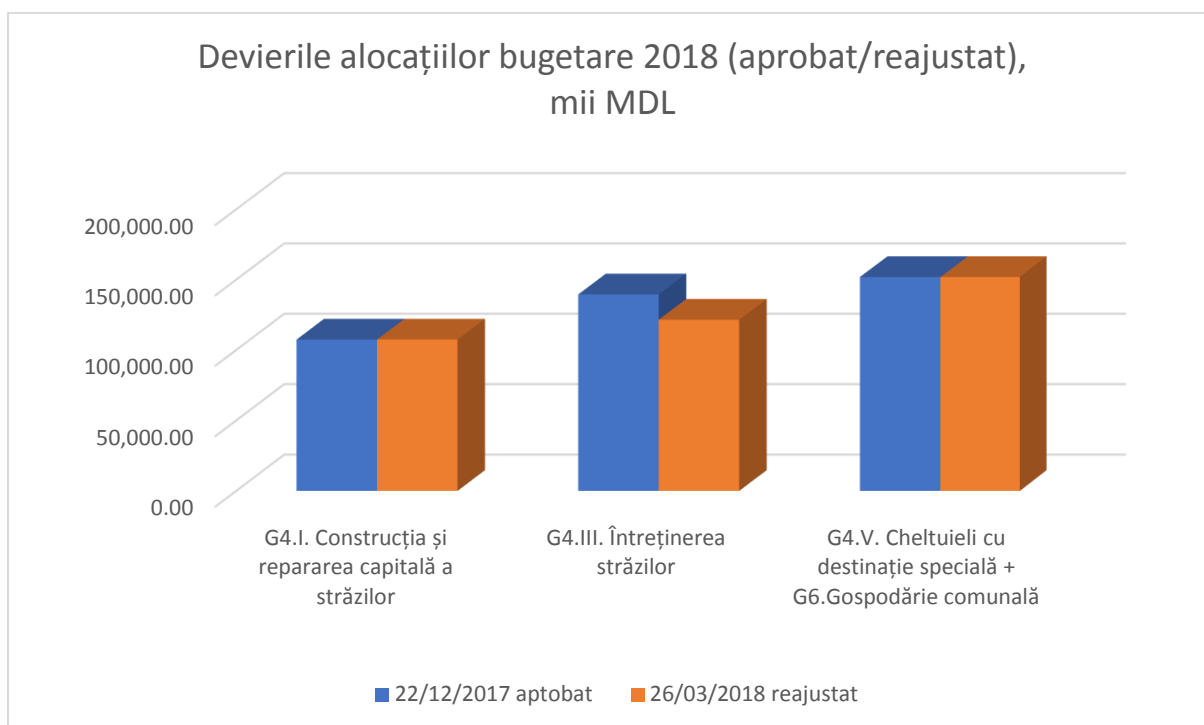

Figura 1

Menținerea ulterioară a planificarilor bugetare, indică o siguranță Direcției în ce privește executarea volumului lucrărilor planificate, reieșind din faptul că la data de 07 feb 2018, CMC a aprobat prin decizia nr.1/12 *contractul privind delegarea de gestiune a serviciului public de întreținere a infrastructurii rutiere în mun. Chișinău*, în a cărei argumentare se regăsește subiectul privind asigurarea promptitudinii intervențiilor și necesitatea de eficientizare a prestării serviciilor de întreținere a infrastructurii rutiere din mun. Chișinău, factori care în trecut creau impedimente majore privind implementarea deplină a programelor de proiecte ce dictau necesitatea transferului proiectelor nefinalizate pentru anul bugetar următor. Deci, având o dezintegrare și divizare de responsabilități pentru realizarea planului anual, presupunem că Direcția urma să își concentreze resursele în realizarea programului privind construcțiile și reparațiile capitale, astfel ca până la finele anului să obțină indicatori de performanță mai mari decât cei înregistrați în anii precedenți.

Din analiza alocațiilor bugetare pe categorii pentru ultimii 3 ani (2016 vs 2018 (Figura 2)), deducem că valoarea alocațiilor anuale au crescut cu aproximativ +140%. Dacă este să exprimăm creșterile pe categorii, am obține +136,1% pentru construcțiile și repararea capitală a străzilor și respectiv +145,3% pentru întreținerea străzilor. Pentru a înțelege indirect dacă confortul traiului urban sa îmbunătățit în urma majorării alocațiilor, vom analiza detaliat eficiența realizării bugetului și proiectelor, în subcapitolul „Analiza procesului de achiziții publice”.

Aparent, raportul grafic exprimă un interes progresiv de dezvoltare, însă realitățile proiectează o stare de criză definită de capacitățile scăzute a Direcției în organizarea strategiei de dezvoltare și gestionarea proceselor de pregătire și implementare a proiectelor de infrastructură rutieră. Totodată, constatăm că în anul 2017, Direcția nu a implementat vre-un proiect de construcții capitale, acestea fiind transferate spre implementare pentru anul 2018.

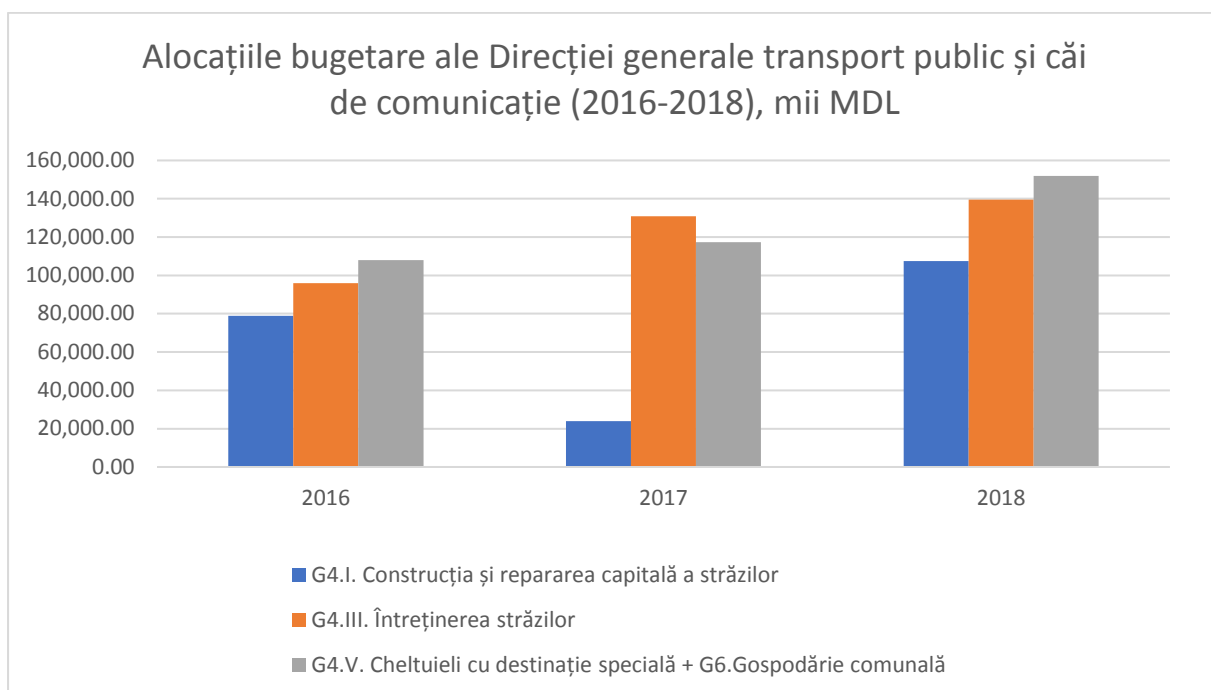

Figura 2

În susținerea constatărilor definite, facem referință la rapoartele Direcției generale transport public și căi de comunicație³ din data de 30 sept 2018, care exprimă o capacitate de absorbție de 0,42% (în baza actelor de predare/primire a lucrărilor finalizate – 753,4 mii MDL din 107,700 mii MDL bugetați (Figura 8)) din totalul bugetului aprobat pentru anul 2018, cu destinația construcțiilor și repararea capitală a străzilor.

Contractul privind delegarea de gestiune a serviciului public de întreținere a infrastructurii rutiere în mun. Chișinău către ÎM Regia “EXDRUPO”

Pentru a înțelege mai bine aportul instituțional și eficiența realizării proiectelor publice din domeniu, vom face referire la prevederile contractului semnat între Direcția generală transport public și căi de comunicație și ÎM Regia “EXDRUPO”. La data de 07 feb 2018, Consiliul municipal Chișinău a aprobat prin decizia nr.1/12 *contractul privind delegarea de gestiune a serviciului public de întreținere a infrastructurii rutiere în mun. Chișinău*⁴ și la data de 20 feb 2018, contractul aprobat (nr. 15/18 din 13 feb 2018) a fost semnat, având valabilitatea de 1 an. Conform anexei nr.2. (Figura 3) la contract, găsim descrierile specificațiilor lucrărilor de mentenanță și reabilitare a infrastructurii căilor de acces de comunicație din mun. Chișinău, unde ÎM Regia “EXDRUPO” acceptă să opereze în limita bugetului anual alocat (124,747,400 mii MDL) și să transmită beneficiarului lucrările executate pe parcursul anului.

Nr. d/o	Denumirea serviciilor	Suma, MDL (incl. TVA)
1	Reparația și întreținerea infrastructurii căilor de comunicație din mun. Chișinău, inclusiv curți de bloc, amenajarea trotuarelor tactile	69820800

³ <https://www.chisinau.md/doct.php?l=ro&idc=812&id=23435&t=/Informatii/Buget-transparent/Lista-subdiviziunilor-structurale-ale-Consiliului-municipal-Chiinau/Directia-general-transport-public-si-cai-de-comunicatie/Informatie-privind-cheltuielile-efective-pe-parcursul-lunii-august-2018-de-catre-Directia-general-transport-public-si-cai-de-comunicatie>

⁴ <https://www.chisinau.md/doct.php?l=ro&idc=408&id=21177>

2	Reparația și întreținerea căilor de comunicație suburbane, reparații utilități din mun. Chișinău	7000000
3	Sistematizarea și securizarea circulației rutiere	14926600
4	Salubritatea străzilor, inclusiv sezonul rece, curățarea canalizării pluviale	25000000
5	Amenajarea și mentenanța în stare favorabilă a teritoriilor adiacente blocurilor locative	8000000
	TOTAL	124,747,400

Figura 3 (sursa: anexa nr.2 la contractul nr. 15/18 din 13 feb 2018)

În baza Cap.5, lit.(f), ÎM Regia “EXDRUPO” este împuternicită să achiziționeze materiale utilizate la prezentul contract, în conformitate cu legislația națională privind achizițiile publice, însă spre regret contractul nu prevede expres proceduri de gestionare a riscurilor (*ex. prezentul contract se limitează doar la gestionarea parțială a riscului privind calitatea lucrărilor și termenul de executare a lucrărilor și evită să clarifice gestionarea riscurilor privind fluxul și utilizarea materialelor, volumelor de lucrări, condiții și procese de reajustare a bugetului, ș.a.*), de planificare, monitorizare și control al procesului de achiziții pentru materialele destinate executării contractului, fapt ce în cazul unei planificări eronate poate conduce la cheltuirea iresponsabilă a banilor publici pentru volume de bunuri care nu au putut fi stabilite și urmează a fi stabilite de-facto în procesul prestării unui anumit serviciu contractat. În astfel de cazuri, există un risc privind acumularea de materiale neutilizate în perioada unui an de gestiune și utilizarea acestora la necesitate în următorii ani ori achiziționarea insuficientă de materiale poate conduce la disfuncții majore în asigurarea salubrității adecvate a tuturor căilor de acces public, în special în suburbii, fapt ce afectează direct și neargumentat calitatea fluidizării transportului în raza mun. Chișinău. Astfel, beneficiarul ar trebui să ducă evidența strictă a activităților și volumelor de achiziții pe care antreprenorul le efectuează, a volumelor de materiale stocate și ulterior casate în bază de volume de lucrări efectuate (*ex. materiale antiderapante, materiale folosite la executarea lucrărilor de reparare a căilor de comunicație din raza municipiului Chișinău, ș.a.*).

Experiența țărilor dezvoltate ne sugerează că astfel de contracte necesită a fi semnate pe perioade mai lungi, preferabil contractate întreprinderi municipale și necesită o gestionare a contractului într-o formă de parteneriat care include clauze clare privind gestionarea tuturor riscurilor posibile care pot apărea în relațiile tuturor părților implicate direct și indirect, nelimitându-se doar la unele riscuri ce pot interveni în relația bilaterală.

Progresul realizării contractului este de 89,44% pe care îl estimăm ca fiind unul pozitiv, însă în viziunea noastră, mun.Chișinău are nevoie de tranziție *de la investiții în gropi la investiții în mobilitate*⁵ și realizarea proiectelor privind construcțiile și reparațiile capitale a căilor de acces municipale precum și de modernizare a infrastructurii securității rutiere.

Analiza procesului de achiziții publice

Potrivit paginii web a Primăriei Chișinău și anume a subdiviziunii *Buget transparent*⁶, la data de 28 oct 2018, constatăm lipsa rapoartelor periodice a întreprinderilor municipale ÎM Regia

⁵ <https://watchdog.md/2018/10/12/infrastructura-rutiera-din-chisinau-de-la-investitii-in-gropi-la-investitii-in-mobilitate/>

⁶ <https://www.chisinau.md/scategory.php?l=ro&idc=789&t=/Buget-transparent/#?l=ro&idc=793&t=/Informatii/Buget-transparent/Lista-subdiviziunilor-structurale-ale-Consiliului-municipal-Chiinau>

“EXDRUPO”⁷ și ÎM REI “LUMTEH”⁸ pentru anul 2018, ultimele publicații datând perioade din anul 2017. Totodată, informațiile întreprinderilor municipale mai sus menționate privind executarea bugetului sunt expuse în rapoartele lunare⁹ a Direcției generale transport public și căi de comunicație. Astfel, am analizat datele publice pentru a înțelege mai clar care este situația de facto privitor la organizarea licitațiilor organizate întru realizarea sarcinilor ce revin fiecărei entități juridice:

ÎM Regia “EXDRUPO”

Pagina web <https://tender.gov.md> indică că ÎM Regia “EXDRUPO”¹⁰, în perioada 1 ian 2018 până în prezent a organizat 38 de licitații publice din care 4 licitații au fost anulate. Valoarea totală a achizițiilor realizate este de 69.952.570,5 MDL din care 14,997 mii MDL au constituit cheltuieli operaționale (*ex. achiziționare de scule și consumabile, produse antigel, produse petroliere, locațiunea mecanismelor pentru asigurarea executării lucrărilor, etc.*). Dacă este să raportăm diferența monetară care se ancorează nemijlocit de executarea lucrărilor conform anexei nr.2 al contractului nr. 15/18 din 13 feb 2018, fără a lua în considerație că ÎM Regia “EXDRUPO” ar fi putut semna direct contracte de mică valoare, atunci gradul de realizare a bugetului anual alocat, ar constitui 54,954,621 MDL, adică 44,05% înregistrat în luna septembrie 2018. Totodată, reținem faptul că majoritatea licitațiile organizate indică achiziționare de materiale ce sunt utilizate atât în procesele operaționale cât și pentru realizarea programului delegat de Direcție (Figura 4) și dat fiind faptul lipsei informațiilor publice și clasificărilor care ar clarifica ancorarea de anumite servicii/proiecte, este dificil de estimat progresul efectiv de realizare a acestora.

În sensul asigurării unui proces transparent de monitorizare externă din partea ONG-urilor de utilitate publică, și nelimitându-se la acestea, este recomandabil standartizarea rapoartelor cu conținut detaliat, clar și agregat din toate sursele instituțiilor implicate, precum și asigurarea completării acestora într-o formă profesională și responsabilă.

⁷ <https://www.chisinau.md/libt.php?l=ro&idc=831&t=/Informatii/Buget-transparent/Lista-Intreprinderilor-Municipale-i-Societatilor-pe-Actiuni/IM-Regia-exploatare-a-drumurilor-si-podurilor-Exdrupo>

⁸ <https://www.chisinau.md/libt.php?l=ro&idc=833&t=/Informatii/Buget-transparent/Lista-Intreprinderilor-Municipale-i-Societatilor-pe-Actiuni/IM-Retele-electrice-de-iluminat-Lumteh>

⁹ <https://www.chisinau.md/libt.php?l=ro&idc=812&t=/Informatii/Buget-transparent/Lista-subdiviziunilor-structurale-ale-Consiliului-municipal-Chiinau/Directia-generalata-transport-public-si-cai-de-comunicatie>

¹⁰ https://tender.gov.md/ro/contracte-atribuite?field_num_rul_procedurii_value=&field_operator_economic_value=&field_autoritatea_contractant_value=EXDRUPO&field_obiectul_achizi_iei_value=&field_cp3_ca_tid=&field_data_documentului_value%5Bmin%5D%5Bdate%5D=&field_data_documentului_value%5Bmax%5D%5Bdate%5D=&field_raion_tid=All&field_idno_ca_value=

1	Tipul Contractului	Data documentului	Numerul procedurii	Tipul documentului	Autoritatea Contractantă	Operator Economic	Obiectul Achiziției	Suma	CPV3	Data intrării	Numer de intrare	Numerul de participanți
2	Anulat de AC	01.03.2018	201801777	NFP	Regia Exdrupo IM	-	Sare industrială pentru deszăpezire	0.00	34927100-2	03.01.2018	201801777	3
3	Contract de achiziție	28.02.2018	201801854	NFP	Regia Exdrupo IM	P.C.S. Impex	sare tehnica prelucrata cu antiaglomerant	990,000.00	34927100-2	03.02.2018	201801854	1
4	Contract de achiziție	17.03.2018	201802307	NFP	Regia Exdrupo IM	PCS IMPEX	sare tehnica prelucrata cu antiaglomerant	990,000.00	34927100-2		201802307	1
5	Contract de achiziție	06.04.2018	201802869	NFP	Exdrupo	SADINA	beton asfaltic, emulsii bituminoase	0.00	44113600-1	04.06.2018	201802869	4
6	Contract de achiziție	11.04.2018	201803518	NFP	Exdrupo	Edilitate SA	lucrări de reparație a drumurilor	0.00	45233142-6		201803518	1
7	Contract de achiziție	19.04.2018	201803518	NFP	Exdrupo	Neledimpex SRL	lucrări de reparație a drumurilor	0.00	45233142-6		201803518	1
8	Contract de achiziție	24.04.2018	201803553	NFP	Regia Exdrupo IM	Dorador-Lux	vopsea marcaj, diluant, microsfeclor de sticl	0.00	44811000-8		201803553	19
9	Contract de achiziție	24.04.2018	201803553	NFP	Regia Exdrupo IM	TRINEX SA	vopsea marcaj, diluant, microsfeclor de sticl	0.00	44811000-8		201803553	19
10	De bază	26.04.2018	18/01075	Licitație publică	EXDRUPO Î.M.	S.C. DORADOR LUX S.R.L.	Indicatoare rutiere pe jeavă zincată	1,410,235.60	34992200-9			1
11	Contract de achiziție	13.04.2018	201803595	NFP	Exdrupo	Drumuri Ialoveni SA	lucrări de reparație a drumurilor	0.00	45233142-6	05.02.2018	201803595	3
12	Contract de achiziție	19.04.2018	201803595	NFP	Exdrupo	Nouconst SRL	lucrări de reparație a drumurilor	0.00	45233142-6	05.02.2018	201803595	3
13	Contract de achiziție	24.04.2018	201803595	NFP	Exdrupo	Nirom Roz SRL	lucrări de reparație a drumurilor	0.00	45233142-6	05.02.2018	201803595	3
14	De bază	14.05.2018	18/01295	Licitație publică	EXDRUPO Î.M.	ARES UT S.A.	Grilaje și gură de canal	636,720.00	44423750-3			1
15	De bază	14.05.2018	18/01057	Licitație publică	EXDRUPO Î.M.	C.A. ASTERRA GRUP S.A.	Servicii de asigurare obligatorie de răspundere civilă a autovehiculelor pentru anul 2018-2019	0.00	66516100-1			6
16	De bază	21.05.2018	18/01141	Licitație publică	EXDRUPO Î.M.	WIRTGEN MOLDOVA S.R.L.	Piese de schimb pentru mecanisme	1,700,059.56	34913000-0			2
17	Contract de achiziție	14.05.2018	201804550	NFP	Exdrupo	Neledimpex SRL	Lucrari de aplicare a marcajului rutier	0.00	45233221-4		201804550	1
18	De bază	28.05.2018	18/01201	Licitație publică	EXDRUPO Î.M.	EXIMOTOR S.A.	Anvelope și acumulatori	855,030.00	34300000-0			3
19	Anulat din lipsa a trei oferte calificate	19.06.2018	28-ac/18	ACD	Exdrupo	-	piese de schimb	0.00	34330000-9		201805769	0
20	De bază	15.06.2018	18/01046	Licitație publică	EXDRUPO Î.M.	GENESIS INTERNATIONAL S.R.L.	Amestecuri de beton asfaltic, emulsii bituminoase	4,662,000.00	44113600-1			4
21	De bază	15.06.2018	18/01046	Licitație publică	EXDRUPO Î.M.	SADINA S.R.L.	Amestecuri de beton asfaltic, emulsii bituminoase	4,067,155.00	44113600-1			4
22	De bază	15.06.2018	18/01046	Licitație publică	EXDRUPO Î.M.	SADINA S.R.L.	Amestecuri de beton asfaltic, emulsii bituminoase	986,904.00	44113600-1			4
23	De bază	22.06.2018	18/02115	Licitație publică	EXDRUPO Î.M.	S.C. CALBOR GRUP S.R.L.	Autolubrifianti și produse antiget	368,700.00	09211000-1			2

Figura 4 (sursa www.tender.gov.md)

Totodată, potrivit rapoartelor lunare prezentate de Direcție, găsim gradul de realizare a volumelor privind serviciile de întreținere și reabilitare a infrastructurii căilor de comunicație din mun. Chișinău, fiind de 44,81% (Figura 5). Majoritatea lucrărilor au pregrese înregistrate cu excepția celor ce țin de reparația și întreținerea căilor de comunicație suburbane, reparații de utilități din mun. Chișinău precum și amenajarea și mentenanța în stare favorabilă a terenurilor adiacente blocurilor locale. Realizarea bugetului acordat de municipiu ÎM Regia “EXDRUPO”, în baza datelor sistematizate de pe pagina *Buget transparent*, în luna august 2018 a constituit aproximativ 56mln MDL din totalul de 129,747,400.00 MDL aprobat.

Nume Proiect	Bugetat (MDL)	Valorificat		Comentarii
		MDL	%	
Reparația și întreținerea infrastructurii căilor de comunicație din mun. Chișinău, inclusiv curți de bloc, amenajarea trotuarelor tactile	69,820,800.00	25,080,700.00	35.92	
Reparația și întreținerea căilor de comunicație suburbane, reparații utilități din mun. Chișinău	7,000,000.00	630,600.00	9.01	
Sistematizarea și securizarea circulației rutiere	14,926,600.00	7,144,200.00	47.86	
Salubritatea străzilor, inclusiv sezonul rece, curățarea canalizării pluviale	25,000,000.00	23,043,100.00	92.17	în luna iulie a fost crescut până la 30mln MDL
Amenajarea și mentenanța în stare favorabilă a teritoriilor adiacente blocurilor locale	8,000,000.00	0.00	0.00	
GRAND TOTAL	124,747,400.00	55,898,600.00	44.81	

Figura 5

Devierile apărute dintre cele două sistematizări de informații sunt nesemnificative și exprimă o realizare de $\pm 44\%/45\%$ a programului anual de lucrări bugetate.

Toto aici, evidențiem îngrijorarea privind întârzierile privind lansarea licitațiilor publice pentru achiziționarea tehnicii specializate destinate întreținerii infrastructurii căilor de comunicație din mun. Chișinău, subiect ce poate afecta direct performanța contractului privind delegarea de gestiune a serviciului public de întreținere a infrastructurii rutiere în mun. Chișinău către ÎM Regia “EXDRUPO”, subiect de asemenea discutat în cadrul ședinței săptămânale a serviciilor primăriei Chișinău din 22 octombrie 2018¹¹ din care se conturează gestionarea defectuoasă a programului de proiecte.

¹¹ https://www.privesc.eu/arhiva/84075/Declaratii-dupa-sedinta-saptamanala-a-serviciilor-primariei-Chisinau-din-22-octombrie-2018?fbclid=IwAR2zA0fdztmjnWYmOrOKjId_t_fmoWboGz82142Jus65QY7Gaidnjx6Bgu0

ÎM REI "LUMTEH"

Aceiași pagină web <https://tender.gov.md>, furnizează informații cu referire la licitațiile realizate de ÎM REI "LUMTEH"¹² din care deducem că instituția a realizat 20 de licitații cu valoare totală de 37,213,710.90 MDL din care aproximativ 2,950 mii MDL (7 licitații) au constituit cheltuieli operaționale. Reținem faptul că din totalul anual alocat de 138 500 mii MDL, întreprinderea municipală a realizat 13 licitații publice privind implementarea efectivă a programului anual de dezvoltare a infrastructurii iluminatului stradal municipal, valoarea licitată a serviciilor și bunurilor constituind 34,263,993.40 MDL, adică instituția a realizat bugetul anual alocat în proporție de 24,73%. Cu precădere, reieșind structura informațiilor publice, nu putem exprima gradul de realizare pentru fiecare proiect în parte, dat fiind faptul că descrierea materialelor achiziționate conțin termeni generali și fără a face referire la proiectul de destinație, fără a avea o planificare anuală a licitațiilor ce urmează a fi organizate și valoarea tranzacțiilor, fapt care în opinia noastră ar trebui corectat pentru a oferi mai multă vizibilitate performanțelor înregistrate.

1	Tipul Contractului	Data documentului	Numărul procedurii	Tipul documentului	Autoritatea Contractantă	Operator Economic	Obiectul Achiziției	Suma	CPV3	I
2	De bază	19.03.2018	18/00446	Licitatie publică	Î.M.R.E.I. LUMTEH	S.R.L. LUKOIL-Moldova	Produse petroliere	1,670,855.00	09100000-0	
3	De bază	11.04.2018	18/00604	Licitatie publică	Î.M.R.E.I. LUMTEH	LANGERA S.R.L.	Lubrifianți, piese de schimb, anvelope.	316,685.00	34144000-8	
4	De bază	11.04.2018	18/00604	Licitatie publică	Î.M.R.E.I. LUMTEH	OCDIS S.R.L.	Lubrifianți, piese de schimb, anvelope.	419,298.50	34144000-8	
5	De bază	11.04.2018	18/00604	Licitatie publică	Î.M.R.E.I. LUMTEH	EXIMOTOR S.A.	Lubrifianți, piese de schimb, anvelope.	182,840.00	34144000-8	
6	De bază	08.05.2018	18/00656	Licitatie publică	Î.M.R.E.I. LUMTEH	S.R.L. EUROLUMINA	Materiale necesare pentru reparație și întreținerea sistemului de iluminat public din mun.Chisinau	4,556,270.40	31000000-6	
7	De bază	08.05.2018	18/00656	Licitatie publică	Î.M.R.E.I. LUMTEH	VOLTA S.R.L.	Materiale necesare pentru reparație și întreținerea sistemului de iluminat public din mun.Chisinau	10,672,862.40	31000000-6	
8	De bază	08.05.2018	18/00656	Licitatie publică	Î.M.R.E.I. LUMTEH	CEGOLTAR S.R.L.	Materiale necesare pentru reparație și întreținerea sistemului de iluminat public din mun.Chisinau	3,328,594.44	31000000-6	
9	De bază	08.05.2018	18/00656	Licitatie publică	Î.M.R.E.I. LUMTEH	LUMGRUPMAȘ SRL	Materiale necesare pentru reparație și întreținerea sistemului de iluminat public din mun.Chisinau	3,214,640.40	31000000-6	
10	De bază	08.05.2018	18/00656	Licitatie publică	Î.M.R.E.I. LUMTEH	S.R.L. VERMILION	Materiale necesare pentru reparație și întreținerea sistemului de iluminat public din mun.Chisinau	699,283.92	31000000-6	
11	De bază	08.05.2018	18/00656	Licitatie publică	Î.M.R.E.I. LUMTEH	ELECTROMOTOR-SERVICE S.R.L.	Materiale necesare pentru reparație și întreținerea sistemului de iluminat public din mun.Chisinau	392,842.80	31000000-6	
12	De bază	08.05.2018	18/00656	Licitatie publică	Î.M.R.E.I. LUMTEH	PANEELECTRO S.R.L.	Materiale necesare pentru reparație și întreținerea sistemului de iluminat public din mun.Chisinau	1,208,613.12	31000000-6	
13	De bază	08.05.2018	18/00656	Licitatie publică	Î.M.R.E.I. LUMTEH	LED MARKET S.R.L.	Materiale necesare pentru reparație și întreținerea sistemului de iluminat public din mun.Chisinau	733,219.92	31300000-9	

Figura 6 (sursa www.tender.gov.md)

Totuși, vom expune că realizarea a ¼ din planul anual, indicator înregistrat în luna septembrie 2018, constituie subiect de critică și audit privind eficiența și eficacitatea gestionării ÎM REI "LUMTEH".

NOTĂ:

În ultimii 10 ani, observăm un trend continuu negativ și care se amplifică în ceea ce privește performanța întreprinderilor municipale și a întreprinderilor de stat, acestea înregistrând atât pierderi colosale cât și lipsă evidentă de responsabilitate față de buna gestionare a atribuțiilor care li s-au delegat în gestiune. Trecutul recent, ne demonstrează în detalii faptul că diminuarea indicatorilor de performanță este efectuată intenționat și concertat, cu rea credință, ca într-un final aceste întreprinderi să fie supuse privatizărilor ori procedurilor de

¹² https://tender.gov.md/ro/contracte-atribuite?field_num_rul_procedurii_value=&field_operator_economic_value=&field_autoritatea_contractant_value=LUMTEH&field_obiectul_achizi_iei_value=&field_cpv3_ca_tid=&field_data_documentului_value%5Bmin%5D%5Bdate%5D=&field_data_documentului_value%5Bmax%5D%5Bdate%5D=&field_raion_tid=All&field_idno_ca_value=

constituire a parteneriatelor public-private. În ambele cazuri, beneficiarii finali sunt entități private, câștigătorii ale acestor licitații sunt persoane cu puternic levier politic și administrativ, care deturneză în mod evident competiția, fie acestea licitații locale sau internaționale. Mai mult ca atât, majoritatea acțiunilor sunt concertate din timp, astfel ca aceste întreprinderi să fie prezentate drept unele ineficiente, cu acumulări enorme de datorii operaționale care deseori se dovedesc a fi echivalente cu valoarea activelor întreprinderilor, cu un deficit enorm de tehnologii, ineficiente operațional și evident prezența inacțiunilor fondatorului referitor la ameliorarea situațiilor (*ex. includerea unui contract de performanță managerială pe care îl va semna fondatorul cu administratorii întreprinderilor municipale sau de stat*).

Atragem atenția că, reieșind din configurația pieței financiare și de capital din Republica Moldova, precum și excesul lichidităților din sistemul bancar, prevedem că în perioada următoare acest exces va fi reorientat anume pentru achiziționarea deficitului bugetar al întreprinderilor de stat și municipale. Procesul poate avea acțiuni progresive, astfel că băncile vor putea prelua în gestiune pasivă aceste întreprinderi având în vedere preluarea integrală a întreprinderilor din contul datoriilor ori subjugarea acestora pe perioade nedeterminate, astfel evitând în mod evident prevederile legale privind administrarea și deetimizarea proprietății publice.

Astfel, sugerăm fondatorilor întreprinderilor municipale și de stat, prin intermediul reprezentanților săi în consiliile de administrare ale societăților, să atragă mai multă atenție referitor la selectarea opțiunilor de finanțare a deficitului bugetar.

Direcția generală transport public și căi de comunicație

Direcția generală transport public și căi de comunicație este constituită prin decizia Consiliului Municipal Chișinău și reprezintă o subdiviziune a CMC.

Direcției îi revin următoarele sarcini:

- Promovarea politicii unice și strategiei de dezvoltare în domeniul activității complexului de transport public și căi de comunicație;
- **Coordonarea activității întreprinderilor implicate** în întreținerea și dezvoltarea căilor de comunicație, tuturor genurilor de transport, indiferent de tipul de proprietate și formă organizatorico-juridică, în domeniul deservirii călătorilor, organizării și dirijării circulației rutiere, rețelelor electrice de iluminat, parcarilor și parkingurilor în municipiul Chișinău.¹³

Reținem că întreprinderile municipale subordonate Direcției, sunt:

- **Regia exploatare a drumurilor și podurilor „ExDrupo”;**
- **Întreprinderea municipală Retelele electrice de iluminat „LUMTEH”;**
- Societatea pe acțiuni „Firma de construcție a drumurilor „Edilitate”;
- Regia transport electric Chisinau;
- Parcul urban de autobuze;
- Întreprinderea municipală „Prim Trans”.

Totodată, cu referire la contractul privind delegarea de gestiune a serviciului public de întreținere a infrastructurii rutiere în mun. Chișinău către ÎM Regia “EXDRUPO”, Direcției îi

¹³ <https://www.chisinau.md/pageview.php?l=ro&idc=458&t=/Primaria/Directii/Directia-general-a-transport-public-si-cai-de-comunicatie>

revin în gestiune directă proiectele ce cad sub incidența Grupului 4 pct. I cu referire la construcțiile și reparațiile capitale a străzilor municipiului Chișinău, în valoare totală de 107,400.00 mii MDL.

	2. Construcția și reparația capitală a străzilor, inclusiv:	107 400
577	Reparația străzii Ion Creangă	22 000
578	Lucrări de proiectare	4 000
579	Construcția sensului giratoriu la intersecția str. Calea Orheiului și Studenților	25 000
580	Reabilitarea utilităților: pachet II - str. 31 August 1989 (obiectivul 3072), str. Tighina (obiectivul 3074), str. Alexandru cel Bun (obiectivul 3070)	56 400

Figura 7 (Sursa: Doc. Program Municipal Chișinău pentru reparația și întreținerea infrastructurii rutiere 2018)

Conform datelor interne ale Direcției, în luna septembrie 2018, situația realizării bugetului anual pentru proiectele privind construcția și repararea capitală a străzilor, a constituit 753,4 mii MDL. (Figura 8)

Limite de alocații bugetare pe anul 2017 nr. B-P-09746-2017-2 la data de 01.09.2018 Deținătorul alocațiilor: 09746 Direcția generală transport public și căi de comunicație a Consiliului municipal Chișinău												
	Datoria la 01.01.2018			Planul finanțării bugetului					mii lei			
	cod economic	D-t	C-t	Pe an aprobat	inclusiv: cheltuieli efectuate din contul transferurilor de la bugetul de stat	Precizat pe an	A fost finanțat I-VIII	inclusiv: finanțat din fondul de rezervă	inclusiv: Finanțat din bugetul de stat	Returnarea sumei pe anii precedenți	Volumul îndeplinit I-VIII	D-t C-t
Total general		0,0	22788,4	879906,8	126707,0	869156,8	387043,8	32855,5			389114,9	178,0 25037,5
Grupa 04 "Transporturi, gospodăria drumurilor- Total.		0,0	22597,2	742906,8	126707,0	735656,8	323307,8	32855,5			323472,3	0,0 22761,7
I Construcția și reparația capitală a străzilor- Total inclusiv:		0,0	0,0	107400,0	29707,0	75900,0	753,4				802,0	0,0 48,6
- Reparația străzii Ion Creangă.	312120	0,0	0,0	22000,0	0,0	22000,0	0,0				0,0	0,0 0,0
- Lucrări de proiectare.	312120	0,0	0,0	4000,0	0,0	4000,0	753,4				802,0	0,0 48,6
- Construcția sensului giratoriu la intersecția str. Calea Orheiului - str. Studenților	312120	0,0	0,0	25000,0	15000,0	500,0	0,0				0,0	0,0 0,0
- Reabilitarea utilităților: Pachet II- str.31 August 1989 (obiectivul 3072), str.Tighina (obiectivul 3074), str. Alexandru cel Bun (obiectivul 3070).	312120	0,0	0,0	56400,0	14707,0	43000,0	0,0				0,0	0,0 0,0
- Piloni de delimitare pe trotuare include montarea pilonilor pe bd. Ștefan cel Mare, bd. Negruzzi, str. Vasile Alexandri.	312120	0,0	0,0	0,0	0,0	3400,0					0,0	0,0 0,0
- Construcția obiectivelor de semafoare str. Tudor Strișcă - Hristo Botev - Independenței, str. Ion Pelivan - V. Belinski, str. Grenoble - Cuza Vodă.	312120	0,0	0,0	0,0	0,0	3000,0					0,0	0,0 0,0

Figura 8 (Sursa: Direcția generală transport public și căi de comunicație)

În același timp, sistematizarea rapoartelor lunare plasate pe pagina Primăriei la compartimentul *Buget transparent*, având în vedere ultimul raport publicat (luna august 2018) ce vizează finanțarea lucrărilor programului Direcției, identificăm o singură tranzacție operată și anume pentru efectuarea lucrărilor de proiect sens giratoriu str. Studenților/ Calea Orheiului în valoare de 535,2 mii MDL (Figura 9). Alte progrese la capitolul construcțiilor și reparația capitală a străzilor, nu sunt înregistrate.

2	Articolul de cheltuieli	Bugetul aprobat/precizat pe an, mii lei	Executate cheltuieli, mii lei		Lista agenților economici	Denumirea bunurilor și serviciilor	Numărul, data valabilității contractului	Suma contractului mii lei
			total de la începutul anului	în luna august				
47	312120	22000		0.00		Reparația străzii Ion Creangă		
48	312120	4000		0.00		Lucrări de proiectare		
51			535.2	535.20	IM Chisinau proiect	Lucrări de proiect sens giratoriu str. Studenților Calea Orheiului	contr.nr.14/17 din 05.04.2017	1070.4
57	312120	500		0.00		Construcția sensului giratoriu la intersecția str. Calea Orheiului și Studenților		
58	312120	43000		0.00		Reabilitarea utilităților pachet II 31 august 1989, str. Tighina, str.Alexandru cel Bun		
59	31120	3400		0.00		Piloni de delimitare acces pe trotuare include montarea pilonilor pe bd Ștefan cel Mare, bd. Negruzzi, Vasile Alexandri		
60	312120	3000		0.00		Construcția obiectivelor de semafoare str.Tudor strîșcă-Hristo Botev-Independenței, str. Ion Pelivan-V.Belinski, Grenoble-Cuza Vodă		

Figura 9

La fel, potrivit informațiilor publice plasate pe pagina web <https://tender.gov.md>¹⁴, constatăm că Direcția a organizat 3 licitații (Figura 10) din cadrul programului de reparație capitală a străzilor, și anume (Reabilitarea utilităților (pachet II), str. 31 August 1989, or. Chișinău (obiect 3072), str. Tighina or. Chișinău (obiect 3074), str. Alexandru cel Bun or. Chișinău (obiect 3070); Reabilitarea capitală a iluminatului public din parcul "Valea Trandafirilor", mun. Chișinău.; "Reparația capitală a str. Ion Creangă (tronson cuprins între str. Alba Iulia -bd. Ștefan cel Mare și Sfânt) , mun. Chișinău.) însă aceste licitații au fost relansate de 3 ori, dat fiind faptul că instituția contractantă nu a primit nici o ofertă pentru proiectele respective, inclusiv în urma ultimei licitații organizate. Alte licitații pentru proiectele ce vizează reparațiile capitale din cadrul programului proiectelor aprobat inițial, nu au fost organizate.

În baza expertizării caietelor de sarcini ale proiectelor licitate repetat, deducem ne-ajustarea condițiilor în sensul creării atractivității potențialilor ofertanți pentru a-și depune ofertele. Conform Art.37¹ al Legii Nr.131 din 03.07.2015 privind achizițiile publice¹⁵, autoritatea contractantă, înaintea procedurii de atribuire are dreptul de a organiza consultări ale pieței/operatori economici în vederea pregătirii achiziției, ori autoritatea contractantă nu a făcut uz de toate instrumentele legale disponibile pentru a face posibilă mobilizarea agenților economici.

Totodată, recomandările OECD, UNCTAD, WB, IFC, regulamentele FIDIC cât și directivele UE, recomandă autorităților contractante organizarea ședințelor cu potențialii ofertanți, înainte de lansarea licitațiilor pentru a asigura că: (1) există un număr suficient de potențiali ofertanți capabili să asigure competiția sănătoasă a licitațiilor, (2) documentația de licitație este clară și înțeleasă de toți în același sens, (3) condițiile documentației de licitație răspunde pozitiv interesului potențialilor operatori, fără discriminare, (4) companiile concurează prin intermediul ofertelor sale într-un mediu total transparent, (5) în cazul în care nu există suficientă competiție locală, poate decide asupra lansării unei licitații internaționale (*reținem că în Republica Moldova, licitațiile internaționale au o pondere foarte mică din totalul licitațiilor publice organizate*)ș.a.

¹⁴ https://tender.gov.md/ro/contracte-atribuite?field_num_rul_procedurii_value=&field_operator_economic_value=&field_autoritatea_contractant_value=DIREC%C5%A2IA+GENERAL%C4%82+TRANSPORT+PUBLIC+%C5%9EI+C%C4%82I+DE+COMUNICA%C5%A2IE&field_obiectul_achizi_iei_value=&field_cpv3_ca_tid=&field_data_documentului_value%5Bmin%5D%5Bdate%5D=&field_data_documentului_value%5Bmax%5D%5Bdate%5D=&field_raion_tid=All&field_idno_ca_valu

¹⁵ <http://lex.justice.md/md/360122/>

Data documentului	Numărul procedurii	Tipul documentului	Autoritatea Contractantă	Operator Economic	Obiectul Achiziției	Suma	CPV3	Numărul de participanți	Numărul documentului
10.06.2018	18/01706	Licitație publică	DIRECȚIA GENERALĂ TRANSPORT PUBLIC ȘI CĂI DE COMUNICAȚIE	EXFACTOR-GRUP S.R.L.	Reabilitarea utilităților (pachet II), str. 31 August 1989, or. Chișinău (obiect 3072), str. Tighina or. Chișinău (obiect 3074), str. Alexandru cel Bun or. Chișinău (obiect 3070). Repetat	102,030,682.08	45222000-9	2	18/01706/001
11.07.2018	18/02146	Licitație publică	DIRECȚIA GENERALĂ TRANSPORT PUBLIC ȘI CĂI DE COMUNICAȚIE	COMPANIA ELECTRICĂ S.A.	Reabilitarea capitală a iluminatului public din parcul "Valea Trandafirilor", mun. Chișinău. Repetat	5,682,875.08	45316000-5	5	18/02146/001
16.09.2018	18/02597	Licitație publică	DIRECȚIA GENERALĂ TRANSPORT PUBLIC ȘI CĂI DE COMUNICAȚIE	VARINCOM S.R.L.	"Reparația capitală a str. Ion Creangă (tronson cuprins între str. Alba Iulia -bd. Ștefan cel Mare și Sfint) , mun. Chișinău. Repetat	44,673,705.00	45233142-6	1	18/02597/001
0.09.2018	18/03265	Cerere a ofertelor de prețuri	DIRECȚIA GENERALĂ TRANSPORT PUBLIC ȘI CĂI DE COMUNICAȚIE	EDILITATE S.A.	Lucrări de reparație a străzii Ghiocelor, sat. Gidighici mun. Chișinău.	844,583.00	45233142-6	2	18/03265/001
0.09.2018	18/03418	Cerere a ofertelor de prețuri	DIRECȚIA GENERALĂ TRANSPORT PUBLIC ȘI CĂI DE COMUNICAȚIE	UNIVERSINJ S.R.L.	Proiectarea obiectivelor de semafoare din or. Chișinău, în noduri rutiere; str. Tudor Stîrcă- str. Hristo Botev- str. Independenței, str. Ion Pelivan- str. V. Belinskii, str. Grenoble - str. Cuză Vodă.	277,464.00	71220000-6	2	18/03418/001
18.09.2018	18/03863	Cerere a ofertelor de prețuri	DIRECȚIA GENERALĂ TRANSPORT PUBLIC ȘI CĂI DE COMUNICAȚIE	IMP Chisinauproiect	Finalizarea proiectării rețelelor inginerești din str. Mesager de la str. Calea Leșilor pînă la str. Mihai Viteazul	1,149,884.00	71220000-6	1	18/03863/001
14.10.2018	18/03859	Cerere a ofertelor de prețuri	DIRECȚIA GENERALĂ TRANSPORT PUBLIC ȘI CĂI DE COMUNICAȚIE	INTEXNAUCA S.A.	Servicii de expertizare tehnică a podurilor rutiere amplasate pe str. Ismail, bd. Grigore Vierul, str. Mihail Viteazul or. Chișinău.	1,394,490.00	71319000-7	3	18/03859/001
8.10.2018	18/04274	Cerere a ofertelor de prețuri	DIRECȚIA GENERALĂ TRANSPORT PUBLIC ȘI CĂI DE COMUNICAȚIE	MONTELUS S.R.L.	Responsabil tehnic pentru lucrările de "Reabilitarea utilităților (pachet II), str. 31 August 1989, or. Chișinău (obiect 3072), str. Tighina or. Chișinău (obiect 3074), str. Alexandru cel Bun or. Chișinău (obiect 3070)".	397,919.67	71520000-9	2	18/04274/001
8.10.2018	18/04139	Licitație publică	DIRECȚIA GENERALĂ TRANSPORT PUBLIC ȘI CĂI DE COMUNICAȚIE	MONTELUS S.R.L.	Montarea pilonilor de delimitare a accesului pe trotuare bd. Ștefan cel Mare, bd. Negruzzu, str. Vasile Alecsandri .	5,062,168.31	45233292-2	1	18/04139/001

Figura 10 (sursa www.tender.gov.md)

Problema de bază o constituie nerespectarea pașilor procesului de planificare¹⁶ ce se succede într-o ordine logică (*de scutură, medie și de lungă durată*) ori gândirea de a evita unele etape pentru a eficientiza timpul de până la semnarea contractului, este total greșit. Comunicarea permanentă cu toate părțile interesate ar trebui să devină o cutumă a administrației primăriei, astfel asigurându-și credibilitatea și realizarea pe deplin a programelor de proiecte publice. Parcurgerea consecutivă a tuturor pașilor pentru implementarea proiectelor publice ar crește considerabil calitatea proiectelor și a gradului de succes în realizarea acestora, ar dispărea fenomenul de revizuire și restructurare continuă a documentației proiectelor, factor ce conduce la supra-costuri de proiect neargumentate, întârzieri și transferuri implementării proiectelor de pe un an pe altul, îmbătrânirea proiectelor, anularea licitațiilor în procesul de achiziții.

Pentru a corecta situația dată, este recomandabil ca instituția primăriei să posede o gândire "project based" coordonată de o echipă dedicată de profesioniști, care vor pune în aplicare cele mai relevante instrumente de modelare și finanțare a proiectelor de infrastructură publică, capabile să atragă capitalul necesar dezvoltării municipiului. Renunțarea la mecanismele tradiționale de împrumut este o necesitate care trebuie acceptată cât de curând posibil, pentru că nu mai este eficientă și nici actuală de a răspunde pozitiv trendului de dezvoltare a infrastructurii transportului public și căilor de comunicații.

În fond, putem constata că în pofida faptului că a fost majorat bugetul anual alocat lucrărilor de construcții și reparații capitale a străzilor, Direcția nu reușește al doilea an consecutiv să absoarbă resursele bugetului după destinația lor inițială. La fel, constatăm că instituția primăriei rămâne în continuare axată pe finanțarea reparațiilor curente a străzilor și evită în continuare reparațiile capitale și mijlocii a acestora, ceea ce poate fi interpretat ca fiind utilizare ineficientă și defectuasă a banilor publici dat fiind faptul că aceste „reparații” în mare

¹⁶ <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=362594>

parte sunt defapt lucrări de întreținere a străzilor cu un grad sporit de uzură care necesită reparații medii sau capitale.

Orientarea spre o dezvoltare durabilă privită complex, trebuie să fie urmată de o consecvență logică de evenimente în progres, ori o astfel de viziune nu există și evenimentele sunt dictate politic sau dictate de constrângerile reale a resurselor financiare disponibile. Merită de notat faptul că, instituția primăriei nu are încă un proiect de strategie privind utilizarea proporțională a instrumentelor de finanțare a deficitului de infrastructură publică, fapt care îngreunează considerabil gestionarea eficientă și eficace a serviciilor publice. În lipsa unor astfel de documente strategice, resursele orașului sunt spulberate pe activități operaționale, municipiul fiind deprivat de orice posibilitate sănătoasă de dezvoltare și în lipsa unei viziuni de dezvoltare pe termen mediu-lung, nu putem vorbi de planuri și proiecte gândite bine, nu putem vorbi de licitații competitive orientate să asigure transferul tehnologic și intelectual.

Totodată, constatăm că din anul 2014 până în prezent, din momentul prezentării raportului de audit al Curții de Conturi¹⁷, situația în cadrul primăriei mun. Chișinău privind gestionarea bugetului municipal și anume a proceselor de licitații, nu sa îmbunătățit. Recomandările Curții privind corectarea urgentă a deficiențelor în activitatea actorilor implicați în identificarea, planificarea, aprobarea, executarea și monitorizarea cheltuielilor capitale, au fost ignorate.

Riscuri ce derivă din gestionarea defectuoasă a managementului proiectelor și a licitațiilor

- Planificarea defectuoasă conduce la revizuirea continuă a configurației proiectelor, evenimente de afectează direct planificarea bugetului programului, supra-costuri și ulterior cheltuieli operaționale neargumentate suportate de contribuabili, calitate scăzută a serviciilor și a mobilierului public;
- Fără un plan (pe termen scurt, mediu și lung) de proiecte și achiziții, lansat public, publicat și pomovat intens, nu vor putea fi asigurate condițiile pentru licitații competitive și capabile să asigure transferul tehnologic și de experiență;
- Lipsa de transparență în procesul de consultare publică a proiectelor și ulterior în pregătirii proiectelor și în cadrul licitațiilor, va păstra în continuare interesul constant scăzut al investitorilor internaționali, de bună credință și responsabili;
- Rapoartele periodice și anuale trebuie să conțină și să comunice totalitatea informațiilor necesare tuturor părților interesate;
- Orientarea resurselor pentru reparații curente și evitarea reparațiilor medii și capitale pentru căile de acces public cu un grad de uzură înalt, va conduce la cheltuirea irațională a banului public prin alocări sistematice de capital în același proiect ;
- Orice investitor, este dispus să preia în gestiunea sa riscuri de proiect cu excepția celor politice, de schimbare a legislației, instabilitate a viziunilor de dezvoltare și mai ales intrarea într-o relație de parteneriat de lungă durată cu o instituție publică care nu se poziționează din start în calitate de partener;
- Este mai mult decât necesar ca Direcția generală transport public și căi de comunicații să dezvolte o strategie "SmartCity" pe care să o transpună în proiecte și să asigure ulterior un proces de licitații transparent, ori la moment un astfel de document strategic nu există;

¹⁷ <http://www.ccrm.md/peste-6-milioane-de-lei-cheltuiti-ineficient-de-primaria-chisinau-1-3708>

- Întârzierea în instalarea guvernantei corporative în cadrul întreprinderilor municipale, nu va asigura dezvoltarea acestora în sensul prestării serviciilor calitative, ele continuând a fi centre de cheltuieli;
- Semnarea contractelor de performanță managerială cu administratorii întreprinderilor municipale;
- Limitarea comunității la un confort urban, motivează mai mult populația nativă a orașului (cu aport considerabil în buget și stabil) spre emigrare și umplerea acestui gol creat cu populația din mediul rural (cu un aport inițial mai mic la buget și instabil) ;
- Lipsa infrastructurii publice adecvate și aranjate haotic, crează disfuncții în gestiunea orașului, factor de ineficiență a gestionării banilor publici.

Concluzii și recomandări strategiceⁱ

Mun. Chișinău trebuie să devină o capitală guvernată de politici și oameni progresivi. Limitarea la politicile învechite de gestionare a orașului, vor conduce și mai mult la îmbătrânirea rapidă a acestuia în cadrul regional. Transformarea necesită timp însă comunitățile trebuie mobilizate și cointerestate prin implicarea în guvernarea municipiului, ori acesta poate rămâne ancorat în continuare de grupuri de interes, fie politice sau economice. Înțelegem că, administrația Primăriei nu utilizează pe deplin toate instrumentele financiare disponibile pentru atragerea capitalului privat și a resurselor pieței de capital în realizarea programelor de proiecte de infrastructură publică capabile să asigure transformarea într-un Smart City. Poziționarea în calitate de partener de dezvoltare este crucială.

Realizarea proiectelor de infrastructură publică în interes politic trebuie stopată și reorientată în interesul comunității, ori altfel, mun. Chișinău riscă să nu recapete încrederea cetățenilor, investitorilor locali și internaționali, factor de îngrijorare pentru instituțiile diplomatice internaționale din Republica Moldova (*purtători de mesaje strategice către mediul economic al țărilor pe care le reprezintă*), unele cu statut de donatori pentru dezvoltare. Apelarea la aceste fonduri are nevoie să ia o altă configurație mai inteligentă din punct de vedere al modelării financiare a proiectelor înaintate spre finanțare. La fel, diversificarea instrumentelor de realizare a programei publice și atragere a capitalului financiar în sensul finanțării deficitului investițional, este o necesitate care trebuie înțeleasă cât de curând posibil și implementată în baza tehnicilor blockchain economic și financiar pentru proiectele investitoriale și modelare financiară a acestora.

Limitarea la utilizarea achizițiilor tradiționale, în condițiile actuale macro-economice și sociale ale Republicii Moldova, poate conduce la rezultate statice de lungă durată în care oamenii nu se vor mai regăsi în comoditatea traiului urban, factor ce va avea un impact social suficient de puternic ca să alimenteze nemulțumirile comunităților.

Lipsa transparenței gestionării banilor publici, limitarea comunităților la informațiile de interes public, limitarea comunităților în a guverna municipiul împreună cu administrația primăriei este o activitate ce trebuie uitată, astfel ca noile generații de funcționari publici să poată gândi progresiv și nicidecum în baza vechilor practici neeficiente și defectuoase.

Reieșind din rezultatele analizei efectuate, recomandăm Primăriei mun. Chișinău de a forma și dezvolta echipe de profesioniști în managementul și finanțarea proiectelor de infrastructură publică care vor prelua gestionarea acestora. La fel, crearea unei unități înalt specializate în managementul proiectelor este recomandată pentru a prelua funcția de planificare și coordonare a implementării programelor municipale de dezvoltare a infrastructurii publice.

Guvernarea participativă, mobilizarea societății în asigurarea dezvoltării municipiului trebuie realizată.

ⁱ Toate cifrele utilizate în prezenta analiză sunt reale și preluate din documentele aprobate de administrația primăriei mun. Chișinău. Toate calculele de eficiență sunt bazate pe specificațiile din documente oficiale, fără a corecții și rearanjarea bugetelor proiectelor pe grupe în cadrul programelor municipale pentru reparație și întreținerea infrastructurii rutiere.